

bookclub.ua

ISBN 978-617-12-9145-4

9 786171 291454

ДАФНА ДЮ МОР'Є
АБО КАЗАННА РЕЇЧЕНА

АБО
КАЗАННА
РЕЇЧЕНА

ДАФНА
ДЮ МОР'Є

КСД

DAPHNE DU MAURIER

MY
COUSIN
RACHEL

A Novel

ДАФНА ДЮ МОР'Є

МІЯ
КУЗЬНА
РЕЙЧЕНА

Роман

Переклад з англійської
Максима Ларченка

ХАРКІВ 2021 КСД

УДК 821.111
М79

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Du Maurier D. My Cousin Rachel : A Novel / Daphne du Maurier. —
New York : Little, Brown and Company, 2013. — 352 p.

Дизайнер обкладинки
CreaLab
Creative Laboratory

ISBN 978-617-12-9145-4
ISBN 978-0-316-25296-6 (англ.)

- © The Estate of Daphne du Maurier, 1952
- © Depositphotos.com / tatashat, обкладинка, 2021
- © Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад, 2018
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2021

У давнину на перехресті чотирьох доріг вішали злочинців. Утім, то було колись. У наші дні, якщо злочинець мусить відбути покарання, за вироком справедливого суду присяжних його відряджають до Бодміна. Звісно, якщо суд визнає його винним і якщо власна совість не вб'є його раніше. Так набагато краще. Немов хірургічна операція. Тіло належним чином ховають, хоч і в безіменній могилі. Коли я був малий, усе було зовсім інакше. Пам'ятаю, як ще зеленим хлоп'ям бачив чоловіка, підвішеного на ланцюгах, там, де перетинаються чотири дороги. Його обличчя та тіло були вкриті дьогтем, щоб не розклалися. Перш ніж чоловіка зняли, він провисів там п'ять тижнів, а я побачив його на четвертому.

Він гойдався на своїй шибениці між небом та землею, чи, як сказав мені кузен Емброуз, поміж раєм та пеклом. Раю він би так ніколи й не дістався, та й пекло, те, яким він його знав, утратив. Емброуз тицьнув у тіло палицею. Як зараз бачу: ось воно колишеться на вітрі, неначе флюгер на іржавому стрижні, нещасне опудало, що колись було чоловіком. Дощ згноїв його штани, а може, й плоть, і вовняні стрічки м'яким папером звисали з його розпухлих кінцівок.

Стояла зима, і якийсь жартівник, проходячи повз, запхав у пошарпану сорочку гілку гостролиста на честь свят. Якимось чином, у семирічному віці, це здалося мені неприпустимо образливим, та я змовчав. Мабуть, Емброуз узяв мене з собою не просто так, імовірно, щоб перевірити мою мужність, подивитися, втечу я чи засміюсь, а чи заплачу. Будучи моїм опікуном, батьком, братом, радником, і, фактично, всім на світі, він постійно мене перевіряв. Пам'ятаю, ми обійшли шибеницю, і Емброуз усе тицьав та штурхав

тіло своєю палицею, а потім зупинився, закурив люльку і поклав руку мені на плече.

— Ось і маєш, Філіпе, — заговорив він, — усіх нас це очікує. Когось на полі битви, когось у ліжку, а когось — як велітиме доля. Від цього не втечеш. Краще вивчити цей урок змалечку. А ось так помирають негідники. Це для нас із тобою урок, що жити слід стримано.

Ми стояли один біля одного, дивилися, як колишеться тіло, ніби прийшли прогулятися на бодмінський ярмарок, а труп насправді був старою Саллі, влучивши в яку можна отримати кокос.

— Бачиш, до чого може призвести пристрасть, — сказав Емброуз. — Це Том Дженкін, простий та чесний чоловік, от тільки випити любив. Дружина була в нього сварлива, та це не привід її вбивати. Якби ми вбивали жінок за їхні язика, усі чоловіки були б убивцями.

Краще б він не називав імені. До цього тіло лишалося чимось неживим, несправжнім. Воно привиджувалося б мені у снах, бездиханне й страхітливе, я це одразу ж зрозумів, із першої миті, як поглянув на шибеницю. А тепер воно пов'язане з реальним чоловіком із водянистими очима, який продавав омарів на міському причалі. Зазвичай у літні місяці він стояв біля сходів, із кошиком за спиною, і розважав дітвору, влаштовуючи вздовж берега химерні крабові перегони. Ще зовсім недавно я бачив його живим.

— Ну, — мовив Емброуз, спостерігаючи за моїм обличчям, — то що ти про нього думаєш?

Я стелював плечима і вдарив ногою підніжжя шибениці. Емброуз не мав знати, як я переймаюся, як мені недобре на серці, як страшно. Він став би мене зневажати. У свої двадцять сім Емброуз був для мене Господом Богом усього Всесвіту і, без сумніву, Господом Богом мого власного вузького світу, тож головною метою мого життя було бути схожим на нього.

— Коли я бачив Тома востаннє, він був куди веселіший, — відповів я. — Тепер він такий несвіжий, що навряд чи згодиться навіть на наживку для власних омарів.

Емброуз розреготався і смикнув мене за вуха.

— Оце мій хлопець, — сказав він. — Говорить мов справжній філософ.

А потім додав, із раптовим спалахом розуміння: якщо нудить, сходи туди, за огорожу, та пам'ятай — я цього не бачив.

Він повернувся спиною до шибениці та чотирьох доріг і широким кроком почав спускатися до нової алеї, яку саме наказав прорубати через ліс і яка мала слугувати додатковим під'їздом до будинку. Я зрадів, побачивши, що він пішов, адже до огорожі добігти не встиг. Опісля мені стало краще, хоча зуби ще цокотіли, та й усе тіло добряче трусило. Том Дженкін знову втратив свою справжність, перетворившись на неживу річ, на зразок старого лантуха. Він навіть послужив мішенню для каменя, який я жбурнув. Сповнений відваги, я дивився, чи не заворушиться тіло. Та нічого не сталося. Камінь із глухим звуком влучив у промоклий одяг і відлетів геть. Присоромлений власним учинком, я поквапом рушив до нової алеї, навздогін Емброузові.

Що ж, минуло вже цілих вісімнадцять років, і, здається, я жодного разу про це не згадував. До останніх днів. Дивно, як у хвилини найбільшої скрути розум рветься назад у дитинство. Чомусь мені постійно думається про нещасного Тома, про те, як він висів там у ланцюгах. Я так ніколи й не дізнався його історії, і мало хто нині її пригадає. Він убив свою дружину, так сказав Емброуз. Ось і все. Вона була сварлива, та це не привід для вбивства. Найімовірніше, він дуже любив випити і вбив її, налигавшись. Але як? І якою зброєю? Ножем чи голіруч? Може, Том, хитаючись, повертався з трактиру на причалі тієї зимової ночі і весь палав від любові та жаги. І високі хвилі розбивалися об сходишки, і місяць був саме вповні, відбиваючись у воді. Хтозна, що за еротичні бажання сповнили його розбурхану яву, яка несподівана примха?

Він міг навпомацки дістатися свого будинку за церквою, блідий вогкокий чолов'яга, що смердів омарами, а дружина могла кинутися на нього, бо приніс до будинку свої смердючі чоботи; його мрії враз розсипались, от він і вбив її. Його історія могла звучати й так. Якщо після смерті є ще щось, як нас навчають вірити, то я мушу знайти старого нещасного Тома й розпитати. Ми мріятимемо у чистилищі разом. Він був уже немолодий, десь під шістдесят, а то й більше, мені ж двадцять п'ять. Наші мрії дуже

відрізнялися б. Тому повертайся у свій морок, Томе, і лиши мені хоч краплю спокою. Тієї шибениці давно вже немає, і тебе разом із нею. Я кинув у тебе камінь, не відаючи, що роблю. Вибач мені.

Бо на життєвому шляху людині випадає багато чого зазнати, перетерпіти і все-таки жити. Та як саме жити, ось у чому річ. Працюй день у день, і все піде як слід. Я стану мировим суддею, як Емброуз колись, і так само, як він, одного дня увійду до парламенту. Мене шануватимуть так само, як до цього шанували всю мою сім'ю. Давай раду землі, піклуйся про своїх людей. Ніхто ніколи не здогадається про те, який багаж провини я ношу на своїх плечах, як і про те, що кожного дня, під тиском давніх сумнівів, я ставлю собі запитання, на яке не можу відповісти. Чи була Рейчел винною? Може, й про це я дізнаюся там, у чистилищі.

Як м'яко та ніжно звучить її ім'я, коли я його шепочу. Затримується на кінчику язика, підступно й неквапливо, майже як отрута. Переходить із язика на спрагли губи, а з губ назад до серця. А серце ж контролює тіло, так само, як і розум. Чи стану я коли-небудь вільний? Може, в сорок чи в п'ятдесят років? Чи певна частка мозку лишатиметься слабкою й хворобливою? Крихітна клітина в кровообігу не витримає перегонів зі своїми побратимами на шляху до серця? Може, коли все буде вимовлене й зроблене, я вже не захочу цієї волі. Зараз важко сказати.

Мені й далі треба дбати про будинок, як цього хотів би Емброуз. Я можу заново облицювати стіни там, де їх пошкодила волога, й загалом старанно тримати все в порядку. І надалі саджати дерева та кущі, вкривати ними голі пагорби, які зі свистом обвіває вітер зі сходу. Лишити по собі хоч дешицю прекрасного, хоч щось. Та самотній чоловік — це чоловік неприродний, і згодом настає розгубленість. За розгубленістю йдуть фантазії. А за фантазіями — божевілля. Отже, я знову повертаюся до Тома Дженкіна, що висить у своїх ланцюгах. Мабуть, він теж страждав.

Того дня, вісімнадцять років тому, Емброуз широким кроком спускався алеєю, а я поспішав слідом. Він цілком міг бути в такій самій куртці, як я зараз. Стара зелена мисливська куртка зі шкіряними латками на ліктях. Я став такий схожий на нього, неначе привид. Мої

очі — це його очі, мої риси — його риси. Тим чоловіком, що свистом підкликав своїх собак і спиною повернувся до чотирьох доріг та шибениці, міг бути я. Зрештою, саме цього я завжди й прагнув. Бути схожим на нього. Мати його зріст, його плечі, його манеру сутулитися, навіть його довгі руки, його незграбні долоні, його несподівану усмішку, його сором'язливість під час першої зустрічі з незнайомцем, його нелюбов до метушні, до формальностей. Його невимушене ставлення до тих, хто на нього працював, хто його любив, — люди явно перебільшують, коли кажуть, що мені це також притаманне. І ту силу, яка виявилась ілюзією, нас поглинула одна й та сама напасть. Нещодавно мені спало на думку, а що, як у мить смерті, коли сумніви та страх усе ще тьмарили й катували його свідомість, змушуючи почуватися покинутим і самотнім у тім проклятім особняку, куди я не міг дістатися, що, як його душа полишила тіло та повернулася сюди, додому, до мене, оволодівши мною, щоб він знову міг жити, повторюючи власні помилки, знову страждаючи від тієї ж напасті і двічі від неї загинувши? Може, все так і було. Я лише знаю, що моя з ним схожість, якою я так пишався, призвела до мого падіння. Через неї настала поразка. Якби я був інакший, рухливий та швидкий, дотепний та вправний, минулий рік був би лише дванадцятьма місяцями, які прийшли й відійшли. Я б готувався до жвавого, сповненого радіщів життя. До весілля, мабуть, і до молодого сім'ї.

Та все це не про мене, як і не про Емброуза. Ми були мрійниками, обидва — непрактичні, відлюдні, сповнені величних теорій, які так і не вдалося перевірити, та, як і всі мрійники, сліпі до світу, що виривав навколо. Ворожі до собі подібних, ми жадали прихильності, та через сором'язливість тримали ці поривання приспаними, чекаючи, доки в серці не спалахне вогонь. Коли це сталося, небеса розверзлись і ми відчули, обоє, що в наших руках усі багатства всесвіту і ми готові їх віддати. І ми обоє вижили б, якби були інакші. Рейчел усе одно б сюди приїхала. Провела б нічку-дві та й поїхала б собі далі. Ми обговорили б деякі справи, дійшли б кількох домовленостей, офіційно вислухали б заповіт, за столом, у присутності адвокатів, і я — вмить оцінивши ситуацію — виділив би їй щорічну допомогу до кінця життя, цим же й спекавшись її.

Вийшло інакше, бо я був схожий на Емброуза. Вийшло інакше, бо я почувався як Емброуз. Коли я піднявся до її кімнати того першого вечора, по приїзді, коли постукав і став на порозі, схиливши голову під низьким одвірком, а вона підвелася зі стільця біля вікна й поглянула на мене, вже тоді я мав зрозуміти з її глибокого пильного погляду, що бачила вона не мене, а Емброуза. Не Філіпа, а фантом. Краще б вона тоді поїхала. Спакувала речі й поїхала. Повернулася б туди, де їй і місце, назад до того тінистого особняка, затхлого від спогадів, до геометричного саду з терасами та фонтана, що накрапав у дворику.

Повернулася б на свою власну землю, обпалену влітку, у спекотнім серпанку, і сувору взимку, під холодним лискучим небом. Інстинкти мали б підказати їй, що залишившись, вона зруйнує не тільки фантом, якого зустріла, але й саму себе.

Цікаво, може, коли вона побачила мене там, боязкого та недоладного, сердитого і обуреного самою її присутністю, та водночас схвильованого від усвідомлення того, що я хазяїн, господар, і неймовірно розлюченого незграбністю та дебелістю власних рук і ніг, витягнутих, кощавих, мов у необ'їждженого лошати, — цікаво, може, вона подумала на мить: «Певно, Емброуз був у юності таким самим. Ще до мене. Ще до нашого знайомства» — і з цієї причини лишилася?

Може, з цієї ж причини, коли ми тоді з Рейнальдї, італійцем, також уперше поспіхом переговорили, він зустрів мене тим самим глибоким пильним поглядом, сховавши його вже за мить, і, граючись пером над письмовим столом, трохи поміркував та сказав мені: «Ви щойно прибули? Що ж, тоді ваша кухня Рейчел, певно, ще вас не бачила». Інстинкти попередили і його. Проте надто пізно.

У житті немає шляху назад. Нічого не повернеш. Жодних других шансів. Я не можу відкликати промовлене слово чи завершену справу, сидячи тут, живий і у власному будинку, так само, як нещасний Том Дженкін, гойдаючись у своїх ланцюгах.

Мій хрещений батько Нік Кендал у своїй грубуватій відвертій манері сказав мені за день до двадцятип'ятиліття — всього лише кілька місяців тому, а скільки всього, Боже правий, сталося за цей

час: «Бувають жінки, Філіпе, і дуже часто гарні жінки, які, самі того не відаючи, приносять лихо. Все, до чого вони торкаються, якимось чином обертається на трагедію. Не знаю, нащо воно тобі, та я відчував, що мушу це сказати». Після чого він засвідчив мій підпис на документі, який я перед ним поклав.

Ні, немає шляху назад. Хлопця, який стояв під її вікном у переддень свого дня народження, хлопця, який стояв на порозі її кімнати того вечора, коли вона приїхала, його нема, як і дитини, що кинула камінь у небіжчика на шибениці задля фальшивої хоробрості. Томе Дженкіне, обшарпаний представнику роду людського, невпізнаний та неоплаканий тоді, багато років тому, чи дивився ти з жалістю мені услід, доки я біг униз до лісу, в майбутнє?

І якби я обернувся до тебе через плече, я б не побачив, як ти хитаєшся у своїх ланцюгах, я б побачив там свою власну тінь.

2

Того останнього вечора, перед тим, як Емброуз вирушив у свою останню подорож, ми сиділи й розмовляли, і я не мав жодного поганого передчуття. Жодного передвістя того, що ми більше ніколи не побачимося. Минала вже третя осінь поспіль, як лікарі радили йому зимувати за кордоном, і я встиг звикнути до його відсутності й необхідності опікуватися маєтком. Коли він уперше від'їхав узимку, я ще навчався в Оксфорді, тож його відсутність мало на мене вплинула, але вже наступної зими я повернувся і весь час проводив удома, як йому того й хотілося. Я не сумував за зграйним оксфордським життям, ба більше, я був радий лишити його в минулому.

Мені ніколи не хотілося бути де-небудь, окрім як удома. За винятком шкільних днів у Гарроу та подальшого навчання в Оксфорді, я ніколи не жив за межами цього будинку, куди потрапив у віці вісімнадцяти місяців після смерті моїх молодих батьків. Емброуз, у своїй дивакуватій великодушній манері, пройнявся співчуттям до свого маленького осиротілого кузена й виховав мене. Так само він учинив би із цуцням, чи кошням, чи з будь-якою іншою слабкою і самотньою істотою, позбавленою захисту.

Наше життя з перших днів було не зовсім звичне. Коли мені виповнилося три роки, він наказав няньці пакувати речі за те, що ляснула мене по дупі щіткою для волосся. Самого інциденту я не пам'ятаю, він розповів мені про нього пізніше.

— Я так розлютився, — казав він, — коли побачив, як та жінка лупцює тебе малесенького своїми великими і грубими руками за якийсь невинний жарт, зрозуміти який їй завадила власна неосвіченість. Після цього випадку тільки я мав право тебе карати.

І я жодного разу про це не пошкодував. Важко уявити людину справедливішу, об'єктивнішу, яка б ставилась із таким розумінням та приязню. Він навчив мене абетки в найпростіший спосіб з усіх можливих, використовуючи перші літери в кожному з лайливих слів — украй непросто було знайти всі двадцять шість, та якось-таки він із цим упорався — але попередив, що ці слова не слід промовляти в товаристві.

Попри свою повсякчасну приязнь, він соромився жінок і ставився до них із підозрою, постійно повторюючи, що від них слід чекати лиха в домі. Тож за прислугу він наймав самих лише чоловіків, і плем'я їхнє очолював старий Сікомб, який управляв дядьковим маєтком.

Ексцентричний і децю неординарний — західні землі завжди славилися своїми диваками — Емброуз, попри своєрідні погляди на жінок і на виховання маленьких хлопчиків, чудилом не був. Сусіди любили й поважали його, а орендарі — ті взагалі обожнювали. Узимку він полював, доки його не вхопив ревматизм, улітку рибалив на маленькому вітрильному судні, яке тримав на якорі в гирлі; він ходив на звані обіди та розважався, коли заманеться, по неділях двічі відвідував церкву, хоч і кривився, зиркаючи на мене з іншого боку нашої сімейної лавки, якщо проповідь затягувалась; а ще докладав усіх зусиль, аби прищепити мені свою пристрасть до розведення рідкісних чагарників.

— Це форма творіння, — часто повторював він, — як і все інше. Хтось береться продовжувати рід, а мені до душі вирощувати щось із землі. Сил вкладати треба менше, а результат набагато приємніший.

Це обурювало мого хрещеного батька Ніка Кендала, вікарія Г'юберта Пескоу, та й інших його друзів, які спонукали досягнути домашнє щастя та плекати сім'ю, а не рододендрони.

— Я виплекав одне дитинча, — відповідав він, сіпаючи мене за вуха, — це забрало в мене двадцять років життя чи додало, ще з якого боку глянути. Філіп — готовий спадкоємець, чого ж іще бажати, тож, як не крутіть, а я свій обов'язок виконав. Коли прийде час, хлопець займе моє місце. А тепер зручніше відкиньтесь у своїх кріслах, джентльмени. Оскільки в цьому домі немає жодної жінки, можемо закинути ноги на стіл та плювати на килим.

Звичайно ж, нічого такого ми не робили. Емброуз був людиною вкрай витонченою, але із захопленням виголошував подібні зауваження в присутності нового вікарія, підкаблучника, нещасного чоловічка з цілим виводком доньок, а по обіді, в неділю, в їдальні подавали портвейн, і Емброуз підморгував мені зі свого краю столу.

Як зараз бачу його: недбало розкинувся у своєму кріслі — я перейняв цю його звичку, — трясеться, пирхаючи сміхом, доки вікарій марно намагається висловити свої боязкі заперечення, а тоді, переймаючись, аби, не дай Бог, не образити, інтуїтивно переводить тему розмови на простішу, щоб вікарієві було що сказати, і зі шкури пнеться, лише б чолов'яга почувався як удома.

Я більше почав цінувати його характер, коли пішов до Гарроу. Канікули минали так швидко, я порівнював манери брата та його оточення і хлопчаків, які були моїми однокласниками, та вчителів, нудних, холодних, яким, здавалося мені, бракувало всього людяного.

— Не зважай, — часто повторював він, плескаючи мене по плечу, доки я, блідий, ледь стримуючи сльози, сідав у карету до Лондона. — Це всього лише підготовка, на зразок об'їжджання лоша-ти; доведеться потерпіти. Ти й помітити не встигнеш, як швидко минуть шкільні дні, тоді я заберу тебе додому і підготую сам.

— Підготуєш? До чого? — запитав я.

— Ти мій спадкоємець, чи не так? А це справжнісінька професія.

І ми з Веллінгтоном рушали, щоб піймати мені в Бодміні екіпаж до Лондона, я обертався, щоб востаннє глянути на Емброуза, як він стоїть, обпершись на свого цїпка, за ним — собаки, його очі

з розумінням примружені, його густе кучеряве волосся вже оповите сивиною; і коли він свистів до собак і повертався в будинок, у мене до горла підступав клубок, і я відчував, як колеса карети неминуче відвозять мене геть, по тріскучій гравійній доріжці вздовж парку й крізь білі ворота, повз сторожку, до школи й розлуки.

Однак він не врахував свого здоров'я, тож коли я закінчив школу й університет, настав його час від'їздити.

— Вони торочать, що якщо я проведу ще одну зиму під нескінченними дощами, свої дні я закінчу прикутий до крісла на колесах, — казав він мені. — Мушу поїхати й погрітися трохи на сонці. На берегах Іспанії чи Єгипту, де-небудь на Середземному морі, де сухо й тепло. Їхати мені не хочеться, та, з іншого боку, дідька лишого я закінчу життя у візку. Є в цьому плані одна перевага. Я привезу рослини, яких ніхто ще тут не бачив. Подивимося, чи вподобать вони корнуоллську землю.

Настала й минула перша зима, за нею друга. Йому сподобалося подорожувати, і не думаю, що він там сумував. Він повертався й привозив із собою без ліку дерев, кущів, квітів, рослин усіх форм і кольорів. Його пристрастю стали камелії. Їх ми почали саджати на окремій плантації, і не знаю, чи то його таланти садівника, чи якісь чари, але квіти забували одразу ж і ми жодної не втратили.

Минали місяці, прийшла третя зима. Цього разу він обрав Італію. Йому хотілося побачити сади Флоренції та Рима. Ці міста особливим теплом узимку не вирізнялися, та його це мало хвилювало. Хтось його запевнив, ніби повітря там прохолодне, сухе і жодних тобі дощів. Того вечора ми розмовляли допізна. Він не любив лягати рано, тож не раз ми з ним засиджувались у бібліотеці до першої-другої години ночі, іноді мовчки, іноді розмовляючи, простягнувши до каміна свої довгі ноги, а поруч лежали скрутившись собаки. Я вже казав раніше, що не мав жодного поганого передчуття, та зараз, коли повертаюсь подумки в той вечір, мені здається, ніби він щось відчував. Він усе дивився на мене якось спантеличено, задумливо, потім переводив погляд на обшиті панелями стіни кімнати, на знайомі картини, на багаття в каміні, а з багаття на сплячих собак.

— Добре було б, щоб ти поїхав зі мною, — видав він раптом.

— Я можу швидко зібрати речі, — відповів я.

Він похитав головою й усміхнувся.

— Ні, — промовив, — я пожартував. Не можна обом так надовго покидати маєток. Це, розумієш, відповідальність — бути землевласником, хоч ніхто, крім мене, так не вважає.

— Я міг би поїхати з тобою до Рима, — мовив я, захопившись ідеєю. — І, якщо погода сприятиме, уже на Різдво зможу повернутися.

— Ні, — повільно відповів він, — це була лише миттєва примха. Забудь.

— Ти ж добре почувашся, хіба ні? — сказав я. — Нічого не болять?

— Борони Боже, звісно ж, не болять, — розсміявся він, — за кого ти мене маєш, за каліку якогось, чи що? Ревматизм уже кілька місяців про себе не нагадує. Річ у тому, Філіпе, хлопчику мій, що я надто вже піклуюся про свій дім. Коли будеш мого віку, може, й ти так почуватимешся.

Він підвівся зі свого крісла й підійшов до вікна. Відсунув масивні штори та якийсь час постояв, дивлячись на галявину. Був тихий, спокійний вечір. Галки повернулись у свої гнізда, і навіть сови затихли на якийсь час.

— Добре, що ми позбулися тих доріжок і посадили дерен ближче до будинку, — сказав він. — Якби ще траву висадити он там, до самого кінця, біля вигулу для поні. Ти маєш якимось вирубати підлісок, відкриється вид на море.

— Тобто? — спитав я. — Я маю? А ти чому цього не зробиш?

Він відповів не одразу.

— Однаково, — вимовив нарешті, — однаково. Та все ж запам'ятай.

Мій старий ретривер Дон підвів голову та поглянув на Емброуза. Він уже бачив перев'язані коробки в холі й відчував від'їзд. Він звівся на лапи, підійшов і став поруч із Емброузом, опутивши хвоста. Я тихо покликав його, та він не підійшов. Я вибив попіл зі своєї люльки у вогнище. Годинник на дзвіниці пробив годину.

З кімнати для прислуги доносилося буркотіння Сікомба, він давав прочуханки комірникові.

— Емброузе, — сказав я, — Емброузе, дозволь поїхати з тобою.

— Не будь дурнем, Філіпе, йди спати, — відповів він.

От і все. Ми більше не говорили на цю тему. Наступного ранку за сніданком він дав мені кілька останніх указівок щодо весняних насаджень та деяких інших робіт, які я мав би закінчити до його повернення. Йому раптом закортіло зробити маленький ставок у парку, де була багниста земля, там, де починався східний під'їзд, а це означало, що взимку слід вирубати чагарники та зробити насип, якщо погода сприятиме. Час розлуки настав непомітно. Оскільки Емброуз від'їздив рано, ми поснідали ще до сьомої. Він мав провести ніч у Плімуті й відплисти із вранішнім припливом. Торговельним судном дістатися Марселя, а звідти вже рушити до Італії без поспіху: Емброузові подобалася тривала мандрівка морем. Ранок був вогкий і дощовий. Веллінгтон підігнав карету до входу, і вже незабаром у неї склали багаж. Коні ледь стримувалися, все хотіли рушати. Емброуз повернувся та поклав мені на плече свою руку.

— Подбай про все як слід, — сказав він, — не підведи мене.

— Це удар нижче пояса, — відповів я. — Я жодного разу тебе не підводив.

— Ти ще такий молодий, — мовив він. — Я надто багато всього на тебе повісив. У будь-якому разі, все це — твоє, ти ж знаєш.

Гадаю, якби я наполіг, то Емброуз дозволив би поїхати з ним. Та я не сказав ані слова. Ми з Сікомбом допомогли йому сісти в карету, з усіма тростинами й пледями, і він усміхнувся нам із відчиненого вікна.

— Що ж, Веллінгтоне, — сказав він, — рушаймо.

І тієї ж миті, як вони рушили вниз по алеї, почало дощити.

Тижні минали так само, як і дві зими до цього. Мені, як завжди, не вистачало Емброуза, та я мав чим зайняти думки. Коли хотілося товариства, я відвідував хрещеного батька, Ніка Кендала, єдина донька котрого, Луїза, була на кілька років молодша за мене, ми з нею гралися разом від самого дитинства. Вона була дівчина міцна, не з примхливих, хоч і напрочуд вродлива. Часом Емброуз

жартував, мовляв, колись вона вийде за мене, та, якщо чесно, я ніколи так про неї не думав.

Перший лист від нього надійшов у середині листопада, з тим же судном, яке висадило його в Марселі. Подорож тривала без пригод, погода гарна, хоч у Біскайській затоці трохи хитало. Емброуз почувався добре і настрої мав чудовий, усе очікував на мандрівку Італією. Він відмовився від диліжанса, щоб не їхати аж до Ліона, і найняв коней та екіпаж, плануючи помандрувати вздовж узбережжя до Італії, а там повернути на Флоренцію. Веллінгтон, зачувши таку новину, похитав головою й передрік якесь лихо. Він був абсолютно певен, що із французів — нікудишні погоничі, а всі італійці нечисті на руку. Однак Емброуз якось там вижив, і його наступний лист надійшов уже із Флоренції. Всі листи я зберіг, кілька з них лежать переді мною й зараз. Скільки разів перечитував я їх у ті місяці; згортав, потім розгортав і читав знову, так ніби мої руки могли вичавити з цих сторінок щось більше, ніж написані на них слова.

І саме в кінці одного з перших листів із Флоренції, де він, звісно ж, провів Різдво, Емброуз уперше згадав кузину Рейчел.

«Я познайомився з однією нашою родичкою, — писав він. — Ти маєш пам'ятати, я розповідав про Корінів, у них був маєток на Теймарі, вони його продали, тепер там інші власники. Корін одружився з дівчиною з роду Ешлі два покоління тому, можеш глянути, це вказано у родинному дереві. Спадкоємицю тієї гілки після народження перевезли до Італії бідний батько та мати італійка, й дуже молодою видали заміж за місцевого аристократа на ймення Сангаллетті. Кажуть, він розпрощався з життям на дуелі, будучи напідпитку, залишивши дружині гори боргів та велику порожню віллу. Дітей у них не було. Графиня Сангаллетті, або ж моя кузина Рейчел, як вона наполягає, щоб я її називав, — чутлива жінка, прекрасна компаньйонка. Вона сама взялася показати мені сади у Флоренції, а пізніше й у Римі, оскільки буде там тоді ж, коли і я».

Я радів, що в Емброуза з'явився друг, хтось, хто поділяв його пристрасть до садівництва. Нічого не знаючи про флорентійське чи римське товариство, я боявся, що англійських знайомих у Емброуза

буде небагато, а тут принаймні з'явилася людина, сім'я якої походила з Корнуоллу — їхня ще одна спільна риса.

Наступний лист майже повністю складався зі списку садів, які в цю пору року хоч мали й не найкращий вигляд, все ж, здавалося, сильно вразили Емброуза. Як і наша родичка.

«Я починаю з неабиякою прихильністю ставитися до нашої кузини Рейчел, — писав Емброуз на початку весни, — і серце болить, як подумаю, що їй довелося витерпіти через того Сангаллетті. Ці італійці — підступні мерзотники, не інакше. І на вигляд, і за характером вона така ж англійка, як я чи ти, і таке враження, ніби вона щойно з Теймара. Скільки б я не розповідав про дім, їй усе мало. Вона надзвичайно розумна і, слава Господу, знає, коли слід помовчати. Жодних безкінечних теревенів, що так властиво жінкам. Вона знайшла мені чудове житло у Ф'езоле, недалеко від своєї вілли, і щойно стане тепліше, я проводитиму чимало часу в неї, сидітиму на терасі або ж тинятимусь у садах, які, здається, знамениті своїм дизайном та скульптурами, в яких я мало що тямлю.

Не знаю, чим вона живе, та, гадаю, їй довелося продати більшість цінного майна з вілли, щоб виплатити борги чоловіка».

Я запитав у хрещеного батька, Ніка Кендала, чи пам'ятає він Корнів. Він пам'ятав, але думки про них був не найкращої.

— Коли я був малим, вони все прохвиськали, — розповідав він. — Програла всі гроші та маєтки, а тепер ще й будинок, той, на березі Теймара, перетворився на розвалений сарай. Років сорок як стоїть порожній. Якщо не помиляюся, батьком цієї жінки був Александер Корін — він начебто переїхав на континент. Другий син другого сина. Не знаю, що з ним потім сталося. Емброуз не писав, скільки цій графині років?

— Ні, — відповів я. — Він лише повідомив, що вона вийшла заміж у дуже юному віці, та не вказував, як давно. Гадаю, вона середнього віку.

— Вона, мабуть, неймовірно приваблива, якщо вже містер Ешлі звернув на неї увагу, — зауважила Луїза. — Я вперше чую, щоб він захоплювався жінкою.

— У цьому, гадаю, й секрет, — відповів я. — Певно, вона не красива та скромна, тож він не відчуває необхідності обсіпати її компліментами. Пречудово.

Прийшло ще кілька плутаних листів, без якихось особливих новин. То він щойно повернувся з обіду від кухні Рейчел, то саме вирушав до неї на обід. За його словами, у Флоренції серед її друзів було лише кілька душ, які при нагоді могли б дати чесну безкорисливу пораду. Емброуза тишило, як він сам писав, стати одним із них. Вона ж була неймовірно вдячна. Попри широке коло інтересів, Рейчел здавалася, на диво, самотньою. У неї не було нічого спільного із Сангаллетті, і вона не приховувала того, що їй усе життя не вистачало англійських друзів. «Відчуваю, що здобув ще щось, — писав він, — окрім сотень нових рослин, які привезу з собою додому».

Минув якийсь час. Він нічого не писав про дату свого повернення, та зазвичай приїздив додому під кінець квітня. Зима, здавалося, затримувалась, і морози, такі нечасті гості на західних землях, стояли навдивовижу суворі. Зачепило кілька молодих камелій, і я сподівався, що Емброуз не повернеться надто рано й не відчує на собі цих злив та холодних вітрів.

Незабаром після Великодня від нього надійшов лист. «Любий хлопчику, — писав він, — тебе дивує моя мовчанка. Правда в тому, що я ніколи не подумав би, що коли-небудь писатиму тобі такого листа. Воля Божа — річ непередбачувана. Ти завжди був настільки близький мені, що, мабуть, трохи вже відчув те сум'яття, яке не покидає мене останні кілька тижнів. Сум'яття — не зовсім підхоже слово. Краще сказати, ніяковість, яка зрештою перетворилася на впевненість. Рішення я ухвалював без поспіху. Як тобі відомо, я надто відданий власним звичкам, щоб через миттєву примху змінювати весь свій життєвий уклад. Та я знав ще кілька тижнів тому, що інакше просто й бути не може. Я знайшов дещо, чого ніколи раніше не знаходив, ба навіть гадки не мав, що воно існує. Навіть зараз мені важко повірити в те, що сталося. Не раз мої думки линули до тебе, та чомусь не вистачало ні спокою, ні відваги, щоб написати. До сьогодні. Ти маєш знати, що два тижні тому ми з твоєю кухнею Рейчел одружилися. Зараз проводимо свій медовий місяць

у Неаполі, та невдовзі маємо намір повернутися до Флоренції. А що буде далі, важко сказати. Ми ще нічого не планували, і єдине, чого нам зараз хочеться, це жити сьогоднішнім днем.

Сподіваюся, Філіпе, незабаром ви познайомитесь. Я міг би надто детально описати її зовнішність і її доброту, її непідробну чуйність. Та в усьому цьому ти пересвідчишся сам. Чому вона обрала мене, сварливого цинічного жінконеависника, з-поміж усіх інших, чи взагалі є ще хтось на мене схожий, я не знаю. Вона дражнить мене цим, і я визнаю свою поразку. Поразка від такої людини, як вона, — це, в певному сенсі, перемога. І я цілком міг би назвати себе переможцем, а не переможеним, якби це не звучало так до біса зарозуміло.

Повідом усім новину, передавай вітання, і від неї також, та пам'ятай, любий мій хлопчику, мій парубійку, що цей шлюб, такий пізній у моєму житті, анітрохи не послабить моїх до тебе почуттів. Ба більше, посилить їх, і тепер, коли я вважаю себе найщасливішим із чоловіків, я приділятиму тобі ще більше уваги, ніж раніше, а вона мені в цьому допомагатиме. Напиши якнайшвидше, і як зможеш, то додай кілька вітальних слів для своєї кухні Рейчел.

Завжди твій Емброуз».

Лист надійшов десь о пів на шосту, я саме закінчив обідати. На щастя, я був сам. Сікомб заніс сумку з поштою і лишив біля мене. Я сховав листа до кишені та рушив полем униз до моря. Небіж Сікомба, в якого на березі стояв будиночок, привітався зі мною. На кам'яній стіні він розвісив сіті, які підсихали під останнім промінням сонця. Я ледве відповів і, певно, здався йому грубим. Я пробрався скелями до вузького рифу, що впирався в маленьку бухту, де зазвичай плавав улітку. Емброуз кидав якір метрів за сорок п'ять, і я плив до його човна. Діставши листа з кишені, ще раз його прочитав. Якби лишень я відчув нотку симпатії, радості, хоч дрібку тепла до тих двох, які ділили спільне щастя в Неаполі, моя совість була б чиста. Присоромлений, гніваючись на власний егоїзм, я марно шукав у своєму серці теплих почуттів. Сидів там, зацікавлений від горя, й не відводив очей від гладенького спокійного моря. Мені щойно виповнилося двадцять три, і хоч я почувався таким же

розгубленим і самотнім, як багато років тому, на лавці в четвертому класі в Гарроу, не маючи нічого й нікого, жодного друга, — чого мені точно не бракувало, то це нового світу невідомих відчуттів.

3

Гадаю, найбільше мені було соромно бачити, з яким захватом сприйняли новину його друзі, їхню непідробну насолоду та істинну турботу про його добробут. На мене, як такого собі посланця, посыпалися привітання, і весь цей час я мусив посміхатися, кивати головою й робити вигляд, ніби я давно вже знав, що саме так усе й станеться. Я почувався дволиким зрадником. Емброуз так привчив мене ненавидіти фальш у людині чи у звірі, що спроби бути кимось іншим, окрім себе самого, приносили мені лише страждання.

«Краще й бути не могло». Як часто чув я ці слова і мусив їх повторювати. Я почав уникати сусідів і лишався вдома, блукаючи самотою садами, тільки б не бачити їхніх енергійних облич та не чути дотепних фраз. Але коли доводилось об'їздити землі чи заскочити в місто, ховатися було нікуди. Щойно власники маєтку або ж просто собі знайомі мигцем помічали мене десь здалеку, я був приречений на розмову. Немов пересічний актор, я натягував посмішку на обличчя, відчуваючи, як шкіра стягується на знак протесту, і мусив відповідати на запитання з сердечністю, якої терпіти не міг, сердечністю, якої всі навколо очікують, коли йдеться про весілля. «А коли вони повертаються додому?» На це запитання відповідь була одна: «Не знаю. Емброуз не написав».

Припущення висловлювали з будь-якого приводу: яка на вигляд наречена, скільки їй років — і на всі я відповідав однаково: «Вона вдова, поділяє його захоплення садівництвом».

«Те, що треба, — починали кивати голови, — краще й не придумаєш, ідеально для Емброуза». А потім ішли жарти, дотепи і справжнісінькі веселощі від факту, що в життя переконаного холостяка увірвався шлюб. Та мегера, місіс Пескоу, дружина вікарія, старанно опрацьовувала цю тему, так, ніби брала реванш за колишні образи в бік священного союзу.

— Тепер усе зміниться, містере Ешлі, — казала вона за кожної зручної нагоди. — Тепер у вашому домі з'являться правила. А це дуже добре. Нарешті прислуга знатиме своє місце, і гадаю, Сікомб не в захваті від цього всього. Він надто вже довго керує тут, як йому заманеться.

Тут вона мала рацію. Думаю, Сікомб був моїм єдиним союзником, та я не поспішав ставати на його бік і вчасно зупинив, коли він намагався розпитати про моє ставлення до ситуації.

— Не знаю, що й сказати, містере Філіпе, — бурмотів він сумно та смиренно. — Хазяйка в домі все переверне з ніг на голову, ми й не зрозуміємо, що до чого. Спочатку щось одне, потім інше, і навряд чи ми зможемо догодити леді, хай би що ми робили. Гадаю, час мені піти, поступившись дорогою комусь молодшому. Мабуть, вам варто згадати про це в листі до містера Емброуза.

Я сказав йому, щоб не молів дурниць, бо ми з Емброузом пропадаємо без нього, та він лише покивав головою й продовжував ходити будинком з похмурою фізіономією, при кожній нагоді нарікаючи на майбутнє, на те, як, без сумніву, зміняться години подачі страв, як переставлять меблі, як з ранку й до ночі буде тривати нескінченне прибирання, не буде коли й дихнути, і, наостанок, як навіть нещасних собак зведуть. Це пророцтво, вимовлене замогильним тоном, певною мірою повернуло мені почуття гумору, і я розсміявся вперше, відколи прочитав листа Емброуза.

Яку картину змалював Сікомб! Я уявив собі полк служниць із вінниками, що вимітають із будинку павутиння, а старий дворецький, у звичній для себе манері випнувши нижню губу, поглядає на них із невимовним осудом.

Його похмурість дивувала мене, та коли майже те саме почали передікати й інші — навіть Луїза Кендал, яка, знаючи мене, могла б і притримати язика, — я відчув роздратування.

— Дяка Господові, у вас у бібліотеці нарешті з'явиться нова оббивка, — радісно щебетала вона, — бо стара посіріла з роками й зносилася, однак, смію зауважити, ви навряд чи це колись помічали. А квіти в будинку, яка краса! Вітальня нарешті стане тим, чим мала би бути. Я завжди вважала, що ви марно нею не кори-

стуетесь. Я не сумніваюся, що місіс Ешлі прикрасить її книжками й картинами зі свого італійського особняка.

Вона не могла зупинитися, обмірковуючи цілий список того, що можна буде поліпшити, аж доки я не втратив терпіння й не вигукнув:

— Заради всього святого, Луїзо, облиш ти цю тему. Скільки можна!

Вона одразу ж замовкла й пильно на мене поглянула.

— Я ж сподіваюся, ти не ревнуєш? — запитала вона.

— Не мели дурниць, — відповів я.

Це було грубо, та ми настільки добре знали одне одного, що я вважав її своєю молодшою сестрою й особливо не церемонився.

Після цього вона мовчала, і я помічав: щойно ця тема виникала в розмові, вона зиркала на мене та починала говорити про щось інше. Я був удячний і ставився до неї ще приязніше.

Останнього удару, сам цього не відаючи, у звичній для себе різкій та відвертій манері завдав її батько та мій хрещений.

— У тебе є якісь плани на майбутнє, Філіпе? — запитав він мене якось увечері, коли я приїхав до них на обід.

— Плани, сер? Ні, — відповів я, не зрозумівши, що він має на увазі.

— Ще, звісно, рано, — мовив він, — та й, гадаю, важко щось планувати, доки Емброуз із дружиною не повернуться додому. Просто мені цікаво, чи не почав ти підшукувати собі власну місцину десь поблизу.

До мене не одразу дійшло, до чого він веде.

— А нащо мені це робити? — запитав я.

— Що ж, стан речей дещо змінився, хіба ні? — відповів він, ніби говорячи про щось очевидне. — Емброуз із дружиною, зрозуміло, захочуть жити разом. А якщо будуть діти, сину, твоє становище явно зміниться, еге ж? Я певен, що Емброуз не дасть тобі пропасати і придбає будь-який маєток, який ти тільки забажаєш. Звісно, існує ймовірність, що дітей у них не буде, та з іншого боку, з якого дива таке припускати? Тобі краще подбати про власний дім. Іноді приємніше самому побудувати будинок, аніж купувати чийсь.

Він продовжував, перебираючи ділянки кілометрів за тридцять від дому, які я міг би придбати, і я був удячний, що він особливо

не чекав від мене якоїсь відповіді. Річ у тому, що моє серце надто вже переповнювали емоції, і відповісти я не міг. Те, про що він говорив, було настільки новим та неочікуваним, що мені ледве вдавалося звести думки до купи, і незабаром я знайшов привід покинути їхнє товариство.

Ревную? Так. Мабуть, Луїза мала рацію. Ревнощі дитини, яка раптом має ділити єдину у своєму житті людину з кимось незнайомим.

Як і Сікомб, я уявляв, ніби роблю все можливе, щоб звикнути до нових незручностей. Дістаю люльку, встаю з крісла, намагаюсь вести розмову, привчаючи себе до обмеженого та нудного жіночого товариства. І бачу, як Емброуз, мій бог, поводить ся мов тухтій, тож виходжу з кімнати, подалі від повного конфузу. Я ніколи ще не уявляв себе покинутим, непотрібним, виставленим за двері свого дому, на утриманні, немов прислуга. З'явиться дитина, яка називатиме Емброуза батьком, і в мені потреби більше не буде.

Якби на таку можливість мою увагу звернула місіс Пескоу, я б сприйняв це за злісний випад, та й по всьому. Але з моїм хрещеним батьком, який тихо та спокійно констатує факт, усе було інакше. Я їхав додому, охоплений непевністю та смутком. І гадки не мав, як поводитися, що робити. Варто почати планувати, як радив хрещений? Знайти собі власний дім? Підготуватися до від'їзду? Мені не хотілося жити в жодному іншому місці чи володіти якоюсь іншою землею. Емброуз виплекав мене та виховав тільки для цієї. Вона була моя. Вона належала нам обом. Та більше вже ні, все змінилося. Пам'ятаю, як блукав будинком, повернувшись від Кендалів, дивився на все новими очима, а пси, відчувши моє занепокоєння, ходили слідом, такі ж тривожні, як і я. Моя стара дитяча кімната, в якій давно ніхто не жив і в яку раз на тиждень приходила небога Сікомба, щоб полатати та відсортувати білизну, набула нового значення. Я уявив, як кімнату знову пофарбують, а моя маленька крикетна бита лежатиме, вкрита павутиною, на полиці поміж запилених книжок, викинутих на сміття. Раз чи два на місяць заходячи з сорочкою, яку слід залатати, чи зі шкарпетками, що треба заштопати, я жодного разу не задумувався, які спогади зберігає ця кімната. Тепер мені знову хотілося зробити її своєю, маленькою

оазою, сховком від зовнішнього світу. А натомість вона стане чужою, задушливою, із запахом кип'яченого молока та свіжовипраних ковдр, наче ті вітальні в котеджах, які я так часто відвідував, де були малі діти. У своїй уяві я бачив, як вони з дратівливим лементом повзають підлогою, вічно гепаючись головами чи збиваючи лікті, або ж, гірше, забираються людям на коліна, і супляться, наче мавпи, якщо їм відмовляють. Господи, невже все це чекає на Емброуза?

Дотепер, коли я думав про свою кузину Рейчел — а я думав, хоч і нечасто, відганяючи її ім'я з голови, як відганяють усе неприємне, — я уявляв собі жінку, подібну до місіс Пескоу, тільки ще неприємнішу. З різкими рисами обличчя, кістляву, що, як пророкував Сікомб, мов сокіл, зиркає на пил, і настільки голосну та реготливу, що в її товаристві за обідом усі, крім Емброуза, здригаються. Нині ж її образ змінився. То потворна, мов бідна Моллі Бейт із Вест-Лоджа, від якої люди змушені чемно відводити погляд, то бліда та скривлена, закутана в хустку й у кріслі, хворобливо капризна, а неподалік в очікуванні стоїть доглядальниця, калатаючи ліки ложкою. То середніх років, вольова, то манірна й молодша за Луїзу — моя кузина Рейчел мала з десяток образів, а то й більше, і кожен наступний — мерзенніший за попередній. Я уявляв, як вона силує Емброуза стати навколішки й погратися з дітьми у ведмедя, і Емброуз зі смиренною грацією скоряється, втративши останні крихти гідності. Або закутана в муслін, зі стрічкою у волоссі, надимає губи й відкидає рукою волосся, в той час як Емброуз сидить позаду в своєму кріслі й милується нею з безглуздою усмішкою на обличчі.

Коли в середині травня надійшов лист, в якому Емброуз сповіщав, що вони вирішили залишитися там ще на літо, я відчув таке полегшення, що аж кричати хотілося з радості. Ніколи раніше я не почувався так по-зрадницьки, та нічого не міг із собою вдіяти.

«Твоя кузина Рейчел усе ще переймається купою проблем, які необхідно владнати перед від'їздом до Англії, — писав Емброуз, — тож ми вирішили, хоч і не без болісного розчарування, як ти розумієш, на якийсь час відкласти наше повернення. Я роблю все, що в моїй силі, однак італійські закони дуже відрізняються від наших, до біса важко все залагодити. Здається, це влетить мені

в копійчку, та воно того варте і мені не шкода. Ми часто говоримо про тебе, хлопчику мій, і мені б дуже хотілося, щоб ти був із нами». Далі він зі звичним для себе запалом розпитував про господарство, про стан садів, тож я, мабуть, із глузду з'їхав, якщо хоч на мить уявив, ніби він може змінитися. Сусіди, зачувши, що Емброуза з дружиною не буде аж до осені, були вкрай розчаровані.

— Можливо, — припускала місіс Пескоу, багатозначно посміхаючись, — подорожувати місіс Ешлі заборонено за станом здоров'я?

— Тут я нічого не можу вам сказати, — відповів я. — У листі Емброуз розповів лише про те, що вони провели тиждень у Венеції і обоє повернулися з ревматизмом.

Вираз її обличчя одразу ж змінився.

— Ревматизм? І в його дружини теж? — сказала вона. — Яке нещастя.

А потім задумливо додала:

— А вона, певно, старша, ніж я гадала.

Простувата жінка, її думки здатні рухатися лише в одному напрямку. Ревматичні болі в колінах у мене були ще у дворічному віці. Дорослі казали, що то кістки ростуть. Іноді, після дощу, я й досі їх відчуваю. Та все ж у чомусь наші з місіс Пескоу думки сходилися. Моя кузина Рейчел постаріла на двадцять років. У неї знову з'явилася сивина, тепер вона ще й спиралася на палицю, і я вже не уявляв, як Рейчел доглядає за трояндами у своєму італійському садку, бо й гадки не мав, яким він може бути, натомість вона сиділа за столом, постукуючи палицею по підлозі в оточенні з пів десятка юристів, які белькотали італійською, а мій нещасний Емброуз терпляче очікував поруч.

Чому він не повернувся додому, лишивши її займатися справами?

Однак я все ж повеселішав, адже самовдоволення наречена поступилася місцем підстаркуватій матроні, замученій болями у звичних для літніх людей місцях. Дитяча кімната відступила, і тепер я бачив вітальню, перетворену на будуар, заставлений ширмами, з каміном, що палає навіть посеред літа, і жіночий голос роздратовано кличе Сікомба, щоб той уніс більше вугілля, бо ці протяги просто вбивають.

Я знову став співати, роз'їжджаючи верхи, пускав собак навздогін за молодими кролями, плавав перед сніданком, виводив маленький човник Емброуза до гирла, де сильніші вітри, і дражнив Луїзу жартами про лондонську моду, коли вона вирішила провести там сезон. У двадцять три роки для чудового настрою треба зовсім небагато. Мій дім усе ще був моїм домом. Ніхто в мене його не відібрав.

А згодом, узимку, настрої його листів змінився. Спершу я майже нічого не помітив, хоч, читаючи, відчув у його словах якусь напруженість, якусь приховану нотку тривоги. Частково річ була в ностальгії за домом, я це розумів. Прагнення побачити рідні краї, повернутися на власну землю, та найбільше мене вразила самотність, така непритаманна чоловікові, який тільки десять місяців тому одружився. Він писав, що затяжні літо та осінь минули вкрай важко, а тепер ще й зима стояла задушлива. Хоч вілла й була висока, дихати там нічим; він писав, що часто вештається з кімнати в кімнату, наче пес перед грозою, та гроза все не починається. Повітря не ставало свіжішим, і він радий був душу віддати за рясний дощ, хоча це означало б нові страждання. «У мене ніколи особливо не боліла голова, — писав він, — а зараз це трапляється все частіше. Буває, аж в очах темніє. І вже страх як набридло це сонце. Мені так тебе не вистачає. Стільки хочеться обговорити, в листі всього не скажеш. Моя дружина сьогодні в місті, от і випала можливість написати». Тоді він уперше використав слова «моя дружина». До цього він завжди казав «Рейчел», чи «твоя кузина Рейчел», і слова «моя дружина» здалися мені холодною формальністю.

У цих зимових листах не йшлося про повернення додому, але Емброуз палко бажав дізнатися місцеві новини і міг розводитися про будь-яку дрібничку з листа від мене так, наче нічого на світі його більше не цікавило.

На Великдень листів не було, як і на Трійцю, тож я почав хвилюватися. Поділився переживаннями з хрещеним батьком, і він запевнив, що, скоріше за все, листи не надходять через погану погоду. Повідомляли про пізні снігопади в Європі, і на звістку з Флоренції можна було не чекати аж до кінця травня. Минуло більше року, відколи Емброуз одружився, і вісімнадцять місяців,

як його не було вдома. Те полегшення, яке я відчув, коли Емброуз повідомив, що затримається зі своїм приїздом із дружиною, перетворилося на страх, що він узагалі ніколи не повернеться. Одне літо вже, очевидно, підірвало його здоров'я. Що ж зробить наступне? І от нарешті в липні прийшов лист, короткий та сумбурний, зовсім не схожий на попередні листи Емброуза. Навіть почерк, зазвичай такий рівний, розповзвся по сторінці, так ніби Емброузові важко було втримати перо. «Мені геть кепсько, — писав він, — ти, мабуть, помітив це з останнього листа. Та краще тримаймо це в таємниці. Вона постійно за мною стежить. Я писав тобі кілька разів, але тут нікому не можна довіряти, тож до тебе точно дійдуть лише ті листи, які я відправив власноруч. Відколи я захворів, мені важко даються далекі прогулянки. Щодо лікарів, я жодному з них не вірю. Всі вони брехуни, без винятку. Новий, якого порадив Рейнальді, головоріз, і як виявилось, він із тієї ж шайки. Однак вони не з тим зв'язались і скоро отримають від мене сповна». Після кількох незаповнених рядків було надрапано ще щось нерозбірливе, а в кінці — підпис Емброуза.

Я наказав грумові запрягти коня й вирушив із листом до хрещеного батька. Він занепокоївся не менше за мене.

— Схоже на нервовий зрив, — вирішив він одразу ж. — Не подобається це мені. Людина при нормальному самопочутті такого листа не напише. Дай Боже, щоб... — на цьому він змовк, стиснувши уста.

— Щоб що? — спитав я.

— Твій дядько, Філіпе, батько Емброуза, помер від пухлини в мозку. Ти ж знаєш, чи не так? — коротко мовив він.

Я чув про це вперше, тож так йому і сказав.

— Звісно ж, це сталося ще до твого народження, — продовжив він. — У нашій сім'ї таке не заведено обговорювати. Чи воно спадкове, я не знаю, як не знають і самі лікарі. Медицина — наука не надто розвинена. — Він ще раз перечитав листа, начепивши на носа окуляри. — Звісно, існує ще один варіант, малоімовірний, та в який, власне, я хотів би вірити, — сказав він.

— І що ж це за варіант?

— Що Емброуз писав цей лист п'яним.

Якби йому не було за шістдесят і якби він не був моїм хрещеним батьком, я б ударив його за саме лише припущення.

— Жодного разу за все своє життя я не бачив Емброуза п'яним, — відповів я йому.

— Як і я, — холодно мовив він. — Я просто намагаюся вибрати ліпше з двох лих. Гадаю, варто тобі подумати про поїздки до Італії.

— Я вирішив поїхати, щойно прочитав листа, — запевнив я і вирушив додому, гадки не маючи, з чого починати.

Жодне судно, яке могло б стати мені в пригоді, з Плімута не йшло. Я мусив їхати в Лондон, а звідти в Довер, ловити суденце до Булоня і перетинати всю Францію аж до Італії звичайним диліжансом.

Якщо ніщо не стане на заваді, до Флоренції можна дістатися приблизно за три тижні. Моя французька була поганенька, італійської я взагалі не знав, та це не мало значення, головне було зустрітися з Емброузом.

Я швиденько попрощався з Сікомбом та прислугою, сказавши лише, що планую ненадовго відвідати їхнього господаря, але про хворобу не обмовився й словом, і погожого червневого ранку виїхав до Лондона — попереду на мене чекало три тижні мандрів невідомою країною.

Коли дорога звернула на Бодмін, я побачив грума, який їхав нам назустріч із поштовою сумкою. Я наказав Веллінгтонові притримати коней і взяв у хлопця сумку. Ймовірність знайти в ній лист від Емброуза становила один шанс із тисячі, та сталося так, що цей шанс таки мені випав. Я дістав конверт із сумки й відрядив із нею хлопця додому. Коли Веллінгтон погнав коней далі, я дістав папірець і роздивився, приклавши до вікна, ближче до світла.

Слова були написані наспіх, ледь розбірливо.

«Заради Бога, приїжджай до мене скоріше. Вона вже зовсім мене доконала, Рейчел, мука моя. Якщо затримаєшся, може бути запізно. Емброуз».

Ось і все. На листі не було дати, а на конверті, запечатаному його перснем, — жодних позначок.

Я сидів у кареті, з папірцем у руці, і розумів, що ніяка сила, ані земна, ані небесна, не здатна доставити мене до Емброуза раніше, ніж до середини серпня.

4

Коли ми з іншими пасажирами дісталися екіпажем до Флоренції й вийшли поблизу готелю на березі Арно, мені здалося, ніби в дорозі я провів ціле життя. Було п'ятнадцяте серпня. На землі європейського континенту ще не ступав мандрівник, вражений менше, ніж я. Дороги, які ми перетинали, пагорби й долини, міста, французькі чи італійські, де ми зупинялися на ніч, усе здавалось мені однаковим. Усюди було брудно, кімнати кишіли паразитами, і я ледь не глухнув від шуму. Я звик до тиші майже порожнього будинку — адже прислуга спала в окремому приміщенні, під годинниковою вежею, — де вночі не було чути ані звуку, лише вітер у деревах та дріботіння дощу, який наганяли хмари з південного заходу. Невпинний дзенькіт і шум іноземних міст ледь не дурманив мене.

Я спав, так. Хто ж не спить після довгої дороги, коли йому двадцять чотири роки? Та навіть у мої сни вривалися зовнішні звуки: бахкання дверей, вереск голосів, кроки під вікном, стукіт коліс по бруківці і щоп'ятнадцять хвилин — церковні дзвони. Можливо, якби я подорожував з якоїсь іншої причини, все було б інакше. З легким серцем я, певно, виглядав би з вікна рано-вранці, спостерігав би, як діти босоніж граються в канаві, і кидав би їм монети, зачаровано вслухався б у нові звуки й голоси, блукав би вночі вузькими звивистими вуличками і зрештою полюбив би їх. Та на той час я на все дивився з байдужістю, яка переходила у ворожість. Моєю метою було зустріти Емброуза, і в тривозі, знаючи, що він хворіє на чужині, я все навколо сприймав з відразою, навіть саму землю.

Із кожним днем ставало все спекотніше. Небо вкривала суцільна синява, і доки я теліпався запиленими дорогами Тоскани, мені здавалося, що сонце висмоктало із землі всю вологу. Навколо розкинулися засушені брунатні долини, а підрум'янені жовті маленькі села висіли на пагорбах, оповиті серпанком від спеки. Воли не-

зграбно волочилися, худі й кістляві, у пошуках води, кози плентались обабіч дороги, а маленькі пастушата, завбачивши карету, зчиняли лемент, і мені, тривожному та наляканому долею Емброуза, здавалося, що все живе у цій країні страждає від спраги, і, не знайшовши води, слабне та вмирає.

Зійшовши з карети у Флоренції, доки запилений багаж вивантажували й несли до готелю, я захотів насамперед перетнути мощену вулицю й стати біля річки. Після довгої дороги я був стомлений та з голови до ніг укритий пилюкою.

Останні два дні мені довелося сидіти поруч із кучером, щоб не вмерти від задухи всередині, і, як нещасні тварини при дорозі, я мріяв лише про воду. І ось вона переді мною. Не рідні хвилі синього гирла, солонувато-прохолодного, заколисаного бризками моря, а повільний струмок, брунатний, як і дно під ним, який просочується попід арками мосту, а його рівна гладка поверхня час від часу збурюється бульбашками. Потік ніс усіляке сміття, пучки соломи й трави, та все ж у моїй уяві, розбурханій від втоми та спраги, це все можна було скуштувати, ковтнути, випити одним ковтком, як випивають отруту.

Я стояв зачарований і дивився, як плине вода, як сонце безжально обпалює бруківку, і раптом, у місті за моєю спиною, величезний дзвін урочисто відбив чотири рази. Слідом забили інші дзвони з інших церков, і їхній звук змішався з гуготінням, з яким річка, бура та мулиста, пробивалася крізь каміння.

Поруч стояла жінка, на руках у неї плакало дитя, а біля подертої спідниці вовтузилося ще одне. Вона простягла руку по милостиню, її темні очі з благанням втупилися в мої. Я дав монету й відвернувся, та вона знову смикала мене за лікоть, щось шепотіла, аж доки один із пасажирів, який ще стояв біля карети, не гаркнув на неї італійською, після чого вона повернулася та сіла на розі мосту, звідки й прийшла. Їй було років дев'ятнадцять, не більше, та вираз її обличчя здавався вічним, фантомним, ніби в її маленькому тілі сховалася стара невмируща душа; цілі століття визирали з тих двох очей, і вона так довго споглядала життя, що зовсім до нього збайдужіла. Пізніше, піднявшись до кімнати

й вийшовши на маленький балкон, що виступав над площею, я бачив, як вона крадеться поміж коней та карет, непомітно, мов кішка вночі, припадаючи до землі.

Я насилу помився та перевдягнувся. Тепер, діставшись кінця своєї подорожі, я відчув якесь дивне отупіння: того, хто вирушав у цю мандрівку із хвилюванням, готовий до величних кроків, до будь-якої битви, більше не існувало. Натомість з'явився незнайомець, стомлений та пригнічений. Хвилювання давно минуло. Навіть затертий папірець у моїй кишені втратив зміст. Лист був написаний багато тижнів тому; за цей час стільки всього могло статися. Вона могла забрати його з Флоренції; вирушити до Рима, до Венеції, і я уявляв, як знову волочуся слідом за ними в тій незграбній кареті. Гойдаючись від міста до міста, перетинаючи простори цієї проклятої країни, але завжди на крок позаду, безсилий проти часу та спекотних запилених доріг.

А може, знову ж таки, все це величезна помилка, і надряпані листи були лише божевільним жартом, одним із тих розіграшів, які Емброуз любив улаштовувати в минулому, малим я часто попадався йому на гачок. І рушивши до вілли на його пошуки, я потраплю на свято, на званий обід: всюди гості, світло, музика; я з'являюся в їхньому товаристві, без усіякої на те причини, і Емброуз, при доброму здоров'ї, переведе на мене свій здивований погляд.

Я спустився і вийшов на площу. Карети, що чекали біля входу, від'їхали. Час сіести закінчився, і вулиці знову заповонив натовп. Я пірнув у нього й одразу ж загубився. Минав темні подвір'я й провулки, високі будинки, стиснуті один одним, брів попід балконами і, розгублено спиняючись, прямував назад, а з проходів горіли очі, люди йшли, завмирили й дивилися мені вслід тим самим віковичним поглядом, сповненим давно минулих пристрастей і страждань, який так здивував мене в жебраччі.

Дехто йшов за мною, простягаючи руки, шепочучи, як шепотіла вона, і коли я озивався лайкою, якої навчився від пасажира карети, вони розсіювалися, притискаючись до стін високих будинків, і, втративши надію, дивилися мені вслід. Знову залунали церковні

Літературно-художнє видання

ДАФНА ДЮ МОР'Є
Моя кузина Рейчел

Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Є. І. Доценко*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *І. В. Буц, К. В. Озерова*

Підписано до друку 29.09.2021. Формат 60х90/16.
Друк офсетний. Гарнітура «Adonis». Ум. друк. арк. 20.
Наклад 2000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у АТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61011, м. Харків, вул. Різдяна, 11.
Свідоцтво ДК № 7032 від 27.12.2019 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
  - на сайті Клубу: **bookclub.ua**
  - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безплатний каталог**

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57

e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів

e-mail: publish@ksd.ua

Дю Мор'є Д.

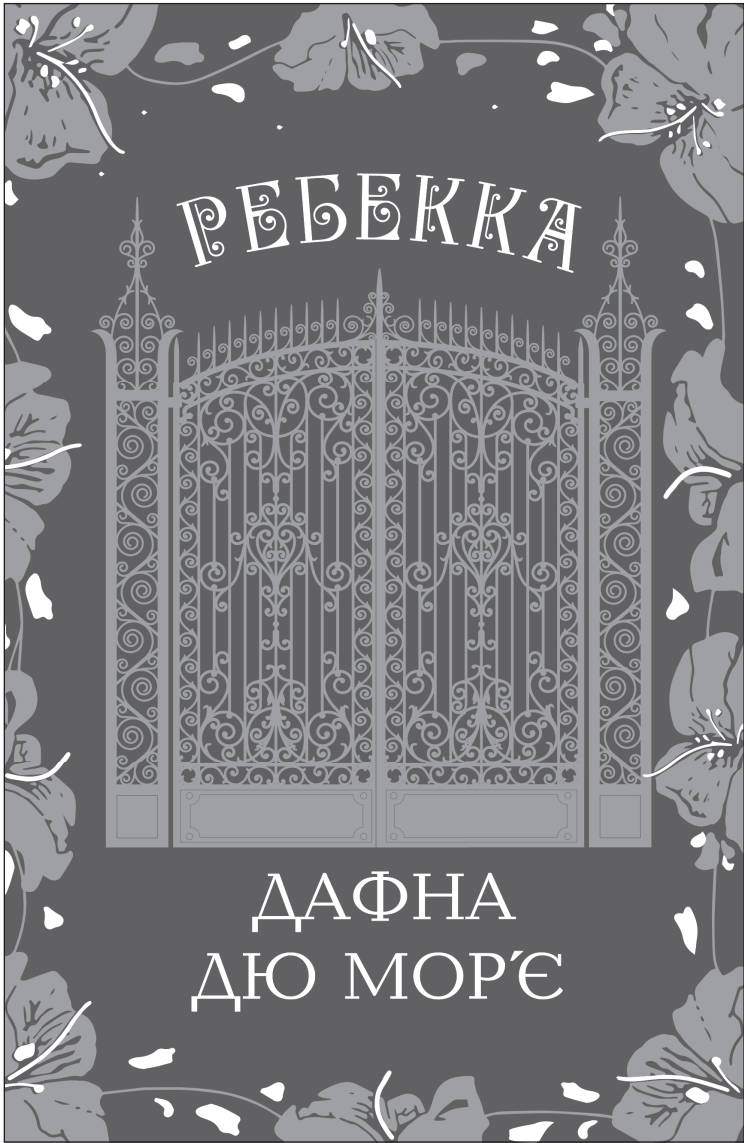
M79 Моя кузина Рейчел : роман / Дафна дю Мор'є ; перекл. з англ.
М. Ларченка. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»,
2021. — 320 с.

ISBN 978-617-12-9145-4

ISBN 978-0-316-25296-6 (англ.)

Філіп у ранньому дитинстві втратив батьків, і його виховав двоюрідний брат Емброуз. Хлопці майже весь час проводили разом у рідному маєтку. Згодом Емброуз був змушений виїхати до Італії на лікування. Там він зустрів далеку родичку Рейчел, закохався в неї та несподівано вирішив одружитися... Однак після весілля чоловік загадково помер. Філіп підозрює в убивстві дружину брата: Емброуз у листах щось писав про спроби його отруїти. Та коли чарівна Рейчел з'являється в маєтку, Філіп сумнівається у своїх підозрах — жінка зовсім не схожа на вбивцю...

УДК 821.111

Вона вийшла заміж за багатого англійського аристократа Максиміліана де Вінтера. Але тінь його колишньої дружини нависла над її життям. Нова місис де Вінтер намагається догодити чоловікові, стати справжньою аристократкою та бути не менш чудовою, ніж Ребекка — її попередниця, яку, здавалося, усі любили. Ходять чутки, що вона трагічно загинула: потонула, вийшовши на яхті в море вночі під час негоди. Усе змінить бал, адже місис де Вінтер за порадою економки вдягне костюм, у який колись була вбрана й Ребекка. Ця фатальна помилка розкриє таємницю смерті колишньої дружини Максиміліана... І докорінно змінить життя її наступниці.